

ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

УДК: 340.115 (075.8)

О. В. ПАТЛАЧУК

**ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА
ЗАКОНУ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ
«ПРО ОХОРОНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»
1992 Р.**

Розглянуто особливості юридичної техніки Закону Республіки Білорусь «Про охорону навколишнього середовища» 1992 р. з використанням кількісних характеристик, показано, що законодавець найбільшу увагу приділив вимогам у сфері охорони навколишнього середовища, а найменшу — питанням природокористування та міжнародного співробітництва. Дослідження юридичної техніки Закону проведено за такими показниками, як відповідність назви і змісту закону, логіка викладу, використання різних галузей права, системність і об'єктний підхід.

***Ключові слова:** юридична техніка, кількісні показники, Закон, природні об'єкти, органи державної влади, юридична відповідальність, природокористування.*

Патлачук А. В. Юридическая техника Закона Республики Беларусь «Об охране окружающей среды» 1992 г.

Рассмотрены особенности юридической техники Закона Республики Беларусь «Об охране окружающей среды» 1992 г. с использованием количественных характеристик, показавших, что законодатель наибольшее внимание уделил требованиям в области охраны окружающей среды, а наименьшее — вопросам природопользования и международного сотрудничества. Исследование юридической техники Закона проведено по таким показателям, как соответствие названия и содержания закона, логика

изложения, использование различных отраслей права, системность и объективный подход.

Ключевые слова: *юридическая техника, количественные показатели, Закон, природные объекты, органы государственной власти, юридическая ответственность, природопользование.*

Patlachuk Oleksandr. Technology of the Law of the Republic of Belarus «On Environmental Protection» 1992

The peculiarities of the legal technique of the Law of the Republic of Belarus «On Environmental Protection» of 1992 are analyzed with the use of quantitative characteristics that showed that the legislator paid the greatest attention to the requirements in the field of environmental protection, and the least — to environmental management and international cooperation. The study of the legal technique of the Law was carried out on such indicators as the conformity of the title and content of the law, the logic of presentation, the use of various branches of law, the systemic approach and the object approach.

Keywords: *legal technique, quantitative indicators, Law, natural objects, public authorities, legal responsibility, nature management.*

Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю більш детального вивчення юридичної техніки природоохоронного законодавства Республіки Білорусь. Основним нормативно-правовим актом, прийнятим у цій сфері, є Закон РБ «Про охорону навколишнього середовища» 1992 р., характерною рисою юридичної техніки якого є детальна регламентація багатьох сфер охорони природи. Автори цього Закону використали цілу низку підходів з метою побудови ієрархії Закону, структури, логіки викладу матеріалу і чітко визначили коло питань, належних до предмета регулювання. При розгляді юридичної техніки цього Закону необхідно відзначити, що, на відміну від України, у Білорусії діє Закон «Про нормативні правові акти Республіки Білорусь» від 10 січня 2000 р., відповідно до якого відбувається підготовка і внесення змін у чинне законодавство. Позитивний досвід використання юридичної техніки, наявний у Білорусії, має потребу у своєму вивченні, систематизації і використанні з метою підвищення ефективності законодавчих актів, прийнятих в Україні.

Аналіз публікацій показує, що питання юридичної техніки білоруського законодавства розробляли: Г. А. Василевич, В. Я. Лізгаро, Т. І. Макарова, І. І. Шахрай, а також Н. С. Мінько, яка присвятила свою працю конституційно-правовому статусу органів державної влади у сфері природокористування. При вивченні юридичної техніки необхідно враховувати теоретичні розробки, що їх виконали: В. М. Баранов, М. Л. Давидова, Ж. А. Дзейко, Т. В. Кашаніна, А. Л. Копиленко, В. М. Косович, І. І. Оніщук, Г. Т. Чернобель, І. Д. Шутак, а також праці, присвячені природоохоронному законодавству, що їх виконали: С. О. Боголюбов, А. О. Золотарьова, Б. В. Кіндюк, А. М. Краснов, В. Д. Сидор, Ю. С. Шемшученко. Незважаючи на наявність цих праць, юридична техніка цього Закону не була предметом окремих досліджень і має потребу у своїй розробці.

Необхідно почати з того, що питання юридичної техніки природоохоронного законодавства мають для Білорусії особливе значення. Це пов'язано з наявністю в республіці значної кількості лісів, водних об'єктів, рідких представників флори і фауни, багато які з них перебувають під загрозою зникнення. Як зазначає В. Я. Лізгаро, основним завданням цього Закону є побудова державної системи з ефективною охороною і поновлення чисельності рослин і тварин¹. Проблеми юридичної техніки є найважливішими для природоохоронного законодавства через те, що цей інструмент пізнання сприяє виділенню різних напрямів правової охороны конкретних природних об'єктів, а також їх інтеграції в єдиний вектор розвитку. За багато сторіч юридична техніка перетворилася на складний інститут із своїми підходами, теоріями, методами й інструментами. Виходячи з цього, концепція юридичної техніки, що розробляє, у рамках загальної теорії права має використовувати можливості більш широкого залучення практичного арсеналу природоохоронного законодавства. Таким чином, відбувається взаємозбагачення теорії і практики юридичної техніки, а теоретична думка доповнюється новими підходами, пов'язаними з деталізацією правового регулювання конкретних природних об'єктів. Як зазначає Т. І. Макарова, у білоруській правовій науці проблема

юридичної техніки як системна правова категорія, що надає можливість подолання дефектів права, не стала предметом спеціальних досліджень². У теперішній час існує декілька підходів до змісту юридичної техніки, що їх розробили Ж. О. Дзейко, В. М. Карташов, В. М. Косович, В. І. Риндюк, І. Д. Шутак. Детальний розгляд таких підходів дозволяє сформулювати певні правила, чи вимоги, які є критеріями якості проектів нормативно-правових актів. До їх числа пропонується вважати належними такі положення: 1) відповідність назви і змісту нормативно-правового акта; 2) відповідність Конституції; 3) логічна послідовність викладу матеріалу; 4) структура законодавчого акта; 5) розрахунок кількісних характеристик; 6) оцінка міжгалузевого характеру; 7) об'єктний підхід; 8) системний характер викладу матеріалу; 9) вимога ясності Закону.

I. Відповідність назви і змісту нормативно-правового акта показує їх повну відповідність через те, що Закон цілком охоплює проблему охорони природи в Республіки Білорусь.

II. Закон має бути конституційним, що означає відповідність норм закону положенням Конституції країни. Важливе значення мають змістовні критерії конституційності, оскільки вони тісно пов'язані з чинним законодавством та забезпечують діяльність органів державної влади. Наприклад, ст. 34 Конституції РБ гарантує громадянам право на одержання, збереження і поширення повної, достовірної і своєчасної інформації про діяльність державних органів, громадських об'єднань, про політичне, економічне, культурне і міжнародне життя, стан навколишнього середовища. Це положення знайшло своє закріплення у ст.ст. 74-1, 74-2, 74-3, 74-4, 74-5, 74-6, 74-7 Закону РБ «Про охорону навколишнього середовища», в яких гарантується доступ до екологічної інформації, порядок її надання і поширення екологічної інформації загального призначення. У ст. 46 Конституції РБ указується на право наявності сприятливого навколишнього середовища і на відшкодування шкоди, завданої порушенням цього права. Держава здійснює контроль за раціональним використанням природних ресурсів з метою захисту і поліпшення умов життя, а також

охорони і відновлення навколишнього середовища. Ці норми знайшли своє відображення у ст.ст. 12, 13, 14 Закону РБ «Про охорону навколишнього середовища», в яких містяться права й обов'язки громадян у сфері охорони навколишнього середовища, забезпечення і захист прав громадян на сприятливе навколишнє середовище. Контроль у сфері охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів знайшов своє відображення у ст.ст. 86-96 Закону. У Конституції РБ міститься норма про охорону навколишнього природного середовища (ст. 55), що знайшла своє відображення у Главі VII, ст.ст. 55, 63-6, 64.1 Закону РБ, у яких розглядається охорона озонового шару, охорона типових і рідких природних ландшафтів і біотопів, а також охорона диких тваринних і дикоростучих рослин, що належать до видів, включених у Червону книгу Республіки Білорусь, і тих, які підпадають під дію міжнародних договорів, що їх підписала Республіка Білорусь.

III. Логічний виклад матеріалу Закону побудовано на схемі, яка використовувалася в радянський період, у яку внесені блоки, пов'язані з проведенням таких заходів, як оцінка впливу на навколишнє середовище, експертиза, моніторинг, облік і контроль. У цілому цей законодавчий акт можна уявити згідно з такою логічною схемою: а) загальні положення; б) державне управління; в) права, обов'язки громадян; г) нормування, оцінка, контроль; д) природні комплекси й об'єкти охорони; е) освіта, наукові дослідження; є) відповідальність; ж) міжнародне співробітництво.

Важливе практичне значення має логічний ланцюжок, використаний при викладі відповідальності за порушення в цій сфері. Першою ланкою Глави XVI є ст. 99, що присвячена відповідальності й має низький рівень юридичної техніки через декларативні положення щодо охорони об'єктів природи. Другою ланкою є ст. 100, яка регламентує заборону господарської діяльності у випадках шкідливого впливу на навколишнє середовище. Третьою ланкою є ст.ст. 101, 101-1, 101-2, 101-3, які присвячені відшкодуванню збитку, розмірам, способам і термінам таких дій. Четвертою ланкою є ст.ст. 102, 102-1,

присвячені відшкодуванню збитку, заподіяного життю, майну, здоров'ю громадян, юридичних осіб, державі.

IV. Структура законодавчого акта становить собою трьохрівневу модель «Закон — глава — стаття». При цьому юридична техніка деяких глав Закону характеризується досить складною структурою, яка регламентує досить широкий блок питань. Наприклад, у Главі V викладені: положення, що стосуються загального нормування (ст. 18), нормативи якості навколишнього середовища (ст. 20), нормативи припустимого впливу (ст. 21), нормативи припустимих викидів і скидань (ст. 22), нормативи утворення відходів (ст. 23), нормативи припустимих фізичних впливів (ст. 24), нормативи припустимого антропогенного навантаження (ст. 26). Аналогічний принцип побудови використаний у Главі VI, присвяченій питанням: збереження, відновлення й оздоровлення навколишнього середовища; зниження, запобігання шкідливому впливу на навколишнє середовище; застосування найкращих доступних технічних методів, маловідходних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій; раціонального, сталого використання природних ресурсів; запобігання аваріям і іншим надзвичайним ситуаціям; матеріальних, фінансових і інших коштів на компенсацію можливої шкоди навколишньому середовищу; фінансової гарантії виконання планованих заходів щодо охорони навколишнього середовища. Такий виклад матеріалу робить цю норму Закону мало здійсненною через включення в неї різних досить складних заходів.

V. Розрахунок кількісних характеристик цього законодавчого акта виконаний на підставі методики, що її запропонували Б. В. Кіндюк, О. Л. Копиленко, яка включає в себе розрахунки кількості знаків у главах, статтях, їх перерахування у відносні характеристики, що уможливорює їх порівняння (*табл. 1*).

**Кількісні показники Закону РБ
«Про охорону навколишнього середовища»**

Закон РБ «Про охорону навколишнього середовища»	Кількість статей	Кількість знаків	%
ГЛАВА 1 Загальні положення	7	22735	12
ГЛАВА 2 Державне управління у сфері охорони навколишнього середовища	5	21208	11,3
ГЛАВА 3 Права й обов'язки громадян, юридичних осіб і громадських екологів у сфері охорони навколишнього середовища. Громадські обговорення проектів екологічно значимих рішень, звітів про оцінку впливу на навколишнє середовище, екологічних доповідей із стратегічної екологічної оцінки	6	14316	7,6
ГЛАВА 4 Природокористування	2	1181	0,6
ГЛАВА 5 Нормування, забезпечення єдності вимірів, технічне нормування і стандартизація у сфері охорони навколишнього середовища. Екологічна сертифікація	14	10897	5,8
ГЛАВА 6 Вимоги у сфері охорони навколишнього середовища	24	24532	13
ГЛАВА 7 Охорона озонового шару. Регулювання впливу на клімат	3	1900	1
ГЛАВА 8 Оцінка впливу на навколишнє середовище. Стратегічна екологічна оцінка. Екологічна експертиза	5	2826	1,5
ГЛАВА 9 Природні комплекси й об'єкти, що підлягають особливій або спеціальній охороні, національна екологічна мережа, біосферні резервати	11	19134	10,8
ГЛАВА 10 Екологічно неблагополучні території	3	3064	1,6
ГЛАВА 11 Спостереження за станом навколишнього середовища	2	2602	1,4
ГЛАВА 12 Облік у сфері охорони навколишнього середовища. Державний фонд даних про стан навколишнього середовища і впливи на нього. Екологічна інформація	12	18528	9,8
ГЛАВА 13 Освіта, просвіта і наукові дослідження у сфері охорони навколишнього середовища	4	2786	1,5
ГЛАВА 14 Економічний механізм охорони навколишнього середовища і природокористування	7	13915	7,4
ГЛАВА 15 Контроль у сфері охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів. Організація роботи з охорони навколишнього середовища при здійсненні господарської й іншої діяльності	13	16379	8,7

ГЛАВА 16 Відповідальність за порушення законодавства Республіки Білорусь про охорону навколишнього середовища	12	10930	5,8
ГЛАВА 17 Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища	2	696	0,4

Проведені розрахунки показали таке: загальна кількість знаків у Законі складає — 188151 зн., розгляд кількості знаків, які містяться в різних главах, показав, що найбільшою за обсягом є Глава VI — 24532 зн., чи 13 %, на другому місці Глава I — 22735 зн., чи 12 %, на третьому — Глава II — 21208 зн., що складає 11,3 % (табл. 1). Найменша кількість знаків припадає на Главу IV, яка присвячена питанням природокористування, — 1181 зн., чи 0,6 %, та на Главу XVII — 696 зн., чи 0,4 %, яка присвячена питанням міжнародного співробітництва у сфері навколишнього середовища. У цілому можна констатувати наявність значної нерівномірності у викладенні матеріалу, яка доводиться тим, що найбільша кількість знаків припадає на Главу VI, яка складає 24532 зн., а найменша — на Главу XVII — 696 зн., тобто значення ексцентриситету (ϵ), який становить собою відношення найбільшого значення до найменшого, складає 35,2. Розгляд кількості статей, які містяться всередині акта, показує, що найбільша кількість припадає на Главу VI, де зосереджено 24 статті, на другому місці Глава V — 14 статей, на третьому — Глава XV — 13 статей, а найменша кількість статей — 2 — міститься у главах IV, XI, XVII. Таким чином, розподілення кількості статей усередині нормативно-правового акта відзначається нерівномірністю, що свідчить про недоліки юридичної техніки цього документа.

VI. Норми різних галузей права знайшли своє відображення в змісті глав і статей цього Закону. Питання конституційного права, як зазначалося раніше, знайшли своє відображення в Главах I, XV, XVI. Значна кількість положень Закону, які стосуються державного управління, регламентується за допомогою норм адміністративного права, що простежується на прикладі компетенції Президента РБ, Ради Міністрів РБ, Міністерства природних ресурсів РБ і повноважень органів місцевого само-

врядування. Однак при цьому, як зазначає Н. С. Мінько, у Законі не відбито чіткого розмежування компетенції Міністерства природних ресурсів і охорони навколишнього середовища РБ і державної інспекції охорони тваринного і рослинного світу при Президенті РБ³. Положення, пов'язані з господарським правом, знайшли відображення у ст. 79, регламентуючи економічний механізм охорони навколишнього середовища — у ст. 82, економічне стимулювання проведених заходів — у ст. 83, платежі за природокористування, а також фінансування фондів охорони природи — у ст. 84.

Екологічному праву присвячена основна частина Закону, у яку входять право природокористування, ліцензування у сфері охорони навколишнього середовища, сертифікація, моніторинг, аудит, нормування, нормативи якості середовища і різних впливів, оцінка впливу на навколишнє середовище, охорона об'єктів флори і фауни. Норми трудового права знайшли відображення в правах (ст. 88) і обов'язках (ст. 89) посадових осіб Міністерства природних ресурсів, територіальних органів, у їхніх основних гарантіях, відомчому і виробничому контролю, організації роботи з охорони навколишнього середовища.

VII. Юридична техніка Закону базується на об'єктному підході до охорони навколишньої природного середовища, в який входять ґрунт, повітря, надра, об'єкти флори і фауни. Ця вимога юридичної техніки простежується на наявності в Законі положень, пов'язаних з експлуатацією об'єктів сільськогосподарського призначення, охороною озонового шару (ст.ст. 55, 56), у яких указується на необхідність вжиття заходів щодо боротьби з викидами парникових газів. Наступним об'єктом охорони є флора і фауна (ст.ст. 64, 64.1, 64.2), у які входять також рідкі види, що перебувають під загрозою зникнення, а також представники флори і фауни, що включені в Червону книгу Республіки Білорусь. Важливим об'єктом правової охорони є надра, з цієї причини Закон регламентує видобуток нафти, газу, продуктів їх переробки, що провадиться шляхом дотримання норм щодо їх використання.

VIII. Вимога системності полягає в тому, що Закон має становити собою цілісну систему, кожний елемент якої доповнює, конкретизує або розвиває попередній і одночасно є основою для розкриття положень наступних елементів. Дана властивість простежується шляхом розгляду: а) ієрархічної будівлі; б) цілісності; в) структуризації цього законодавчого акта. У Главі II, присвяченій державному управлінню, простежується ієрархія повноважень різних галузей влади у вигляді викладу компетенції: перший рівень — Президент РБ, другий — Рада Міністрів РБ, третій — Міністерство природних ресурсів, четвертий рівень — органи місцевого самоврядування. При цьому кожний з органів державної влади наділений комплексом повноважень, що поступово звужуються в залежності від рівня владної структури. Наявність певної ієрархії простежується на прикладі порядку викладу матеріалів, пов'язаних з природокористуванням. Так, першим рівнем ієрархії є право природокористування, другим — нормування припустимого впливу, викидів, скидань, третім — вимога з проектування, будівництва, експлуатації об'єктів, четвертим — оцінка впливу на навколишнє середовище, а п'ятим — спостереження за станом навколишнього середовища. Одним з елементів системності є цілісність законодавчого акта, яку можна простежити на прикладі цього Закону. Цілісність як явище становить собою об'єднання різних елементів, частин у єдине ціле. Ця властивість виявляється в юридичній науці шляхом з'єднання в законодавчому акті різних положень, пов'язаних із предметом правової охорони. У Законі поняття цілісності простежується шляхом побудови в законодавчому акті ланцюжка завдань, що мають потребу в реалізації з метою забезпечення якісної охорони навколишнього середовища. Така постановка завдань знайшла відображення в Главі I, присвяченій законодавству РБ з охорони навколишнього середовища, у Главі II, яка містить перелік органів державної влади, уповноважених вирішувати цю проблему. Важливим елементом реалізації Закону є інструменти вирішення проблем у вигляді нормативів вимог до різних заходів, пов'язаних з охороною природи, а також оцінки

впливу вжитих заходів на навколишнє середовище зі спостереженням і обліком негативних впливів. Заключним елементом є відповідальність юридичних і фізичних осіб за порушення законодавства у сфері охорони природи і порядок відшкодування збитку, заподіяного навколишньому середовищу.

Становить інтерес вирішення авторами цього Закону проблем, пов'язаних з такою властивістю юридичної техніки, як структуризація, що дозволяє розглянути елементи системи, органів управління охорони природи в рамках єдиної державної структури. Концепцією цього Закону є регламентація державного управління шляхом наділення повноваженнями різних органів державної влади. Наприклад, у компетенцію Президента РБ у сфері охорони навколишньої природного середовища входить: визначення єдиної державної політики; оголошення зон екологічного лиха; порядок надання природних ресурсів; рішення про оголошення, перетворення і припинення функціонування заповідників, національних парків, а також заказників республіканського значення в разі вилучення земельних ділянок у землекористувачів; затвердження схеми національної екологічної мережі. Іншим прикладом є забезпечення та регламентація прав та обов'язків громадян та юридичних осіб у цій сфері, які зафіксовані в Главі III. У Главі XII викладені права громадян, які мають право: створювати відповідно до законодавства Республіки Білорусь громадські об'єднання в цій сфері та громадські фонди охорони природи, звертатися в органи державного управління для одержання повної, достовірної і своєчасної екологічної інформації. У систему обов'язків громадян входить необхідність дотримуватися законодавства з охорони навколишнього середовища; підвищувати екологічну культуру, сприяти вихованню в цій сфері підрастаючого покоління; берегти й охороняти природне середовище і раціонально використовувати природні ресурси.

IX. Вимога ясності закону пов'язана з тим, що закон має бути ясным та зрозумілим для широких верств населення. Цю вимогу можна дослідити на прикладі ст. 3 «Основні завдання законодавства Республіки Білорусь про охорону навколиш-

нього середовища», до яких належать: забезпечення сприятливого середовища; регулювання відносин у цій сфері; запобігання шкідливому впливу на навколишнє середовище господарської й іншої діяльності; поліпшення якості навколишнього середовища; забезпечення раціонального, сталого використання природних ресурсів.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, необхідно відзначити таке:

I. У Законі РБ «Про охорону навколишнього середовища» законодавець приділив найбільшу увагу вимогам у сфері охорони навколишнього середовища, що склало 13 % від загального матеріалу, а найменшу — питанням міжнародного співробітництва — 0,4 %. Звертає на себе увагу незначний обсяг тексту — 5,8 %, присвяченого відповідальності за порушення законодавства РБ «Про охорону навколишнього середовища», без указівки на види відповідальності й ознаки неправомірних дій.

II. Юридична техніка Закону досліджувалася на основі таких положень: 1) відповідність назви і змісту нормативно-правового акта; 2) відповідність Конституції; 3) логічна послідовність викладу матеріалу; 4) структура законодавчого акта; 5) розрахунок кількісних характеристик; 6) оцінка міжгалузевого характеру; 7) об'єктний підхід; 8) системний характер викладу матеріалу; 9) вимога ясності Закону.

1. *Макарова Т. И.* Дефекты экологического права: постановка проблемы // Право в современном белорусском обществе: сб. науч. тр. / редкол. В. И. Семенов и др. Минск, 2011. Вып. 7. С. 402–408.
2. *Лизгаро В. Я.* Правовая охрана редких видов животных и растений // Весці НАН Беларусі. Сер. гуманітар. наук. 2005. № 1. С. 21–28.
3. *Минько Н. С.* Конституционно-правовой статус органов государственной власти в сфере природопользования в Республике Беларусь: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Минск, 2010. 23 с.

Patlachuk Oleksandr. Legal Technology of the Law of the Republic of Belarus «On Environmental Protection» 1992

The questions of legal technology of environmental legislation are of particular importance for Belarus, due to the presence of a significant number of forests, water bodies, liquid representatives of flora and fauna in the republic,

many of them are endangered. Problems of legal technology are the most important for environmental legislation because this tool of knowledge helps to distinguish between different areas of legal protection of specific natural objects, as well as their integration into a single vector of development. A detailed consideration allows formulating certain rules or requirements that are the criteria for the quality of draft legal acts. To their number proposes to include such provisions: 1) the conformity of the name and content of the legal act; 2) compliance with the Constitution; 3) the logical sequence of laying out the material; 4) the structure of the legislative act; 5) Calculation of quantitative characteristics; 6) assessment of cross-sectoral nature; 7) object approach; 8) the systematic nature of the presentation of the material; 9) the requirement of clarity of the Law.

I. The conformity name and content of the legal act demonstrates their full compliance, since the law fully covers the problem of nature conservation in the Republic of Belarus.

II. The law should be constitutional, which means compliance with the provisions of the law of the Constitution of the country. For example, Art. 34 of the Constitution of the Republic of Belarus guarantees citizens the right to receive, preserve and disseminate full, accurate and timely information on the activities of state bodies, public associations, political, economic, cultural and international life, and state of the environment . This provision has been consolidated in Art. 74-1, 74-2, 74-3, 74-4, 74-5, 74-6, 74-7 of the Law of the Republic of Belarus «On Environmental Protection», which guarantees access to environmental information, the procedure for its provision and dissemination of environmental general purpose information.

III. A legislative act can be presented in accordance with the following logical scheme: a) general provisions; b) public administration; c) rights, duties of citizens; d) valuation, control; e) natural complexes and objects of protection; e) education, research; e) responsibility; g) international cooperation.

IV. The structure of the legislative act is a three-level model «Law — Chapter — Article». At the same time, the legal technique of some of the Chapters of the Law is characterized by a rather complex structure, which regulates a fairly wide range of issues.

V. Calculation of quantitative characteristics of this legislative act is carried out on the basis of a methodology that includes calculations of the number of signs in the chapters, articles, their transfer into relative characteristics, which makes it possible to compare them. The calculations made showed that the total number of signs in the Law is 188151, the consideration of the number of signs contained in different chapters showed that the largest volume is Chapter VI — 24532, or 13%, and the smallest number of signs belongs to Chapter XVII — 696, or 0.4%, which is devoted to issues of international cooperation in the field of the environment.

VI. The norms of constitutional, administrative, ecological, labor law have been reflected in the content of the chapters and articles of this Law.

VII. The legal technique of the Law is based on the object approach to the protection of the environment, which includes soil, air, subsoil, objects of flora and fauna.

VIII. The system requirement is that the Law should be a holistic system, each element of which complements, specifies or develops the previous one and at the same time is the basis for disclosing the provisions of the following elements. This property is traced by considering: a) a hierarchical building; b) the integrity; c) structuring this legislative act.

IX. The requirement of clarity of the law is due to the fact that the law should be clear and understandable for the general population.

Keywords: legal technique, quantitative indicators, Law, natural objects, public authorities, legal responsibility, nature management.

УДК 351.72.071.6(477)

Л. В. ГОРБАЙЧУК

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ, ЩО НАДХОДЯТЬ У ПОРЯДКУ ВІДШКОДУВАННЯ ВТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТА ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто проблемні питання використання коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва на спеціальні рахунки місцевих бюджетів. Сформульовані рекомендації щодо внесення змін до законодавства України, які повинні вирішити проблему ефективного використання коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва.

Ключові слова: місцеві бюджети, відшкодування втрат, сільськогосподарське та лісогосподарське виробництво.